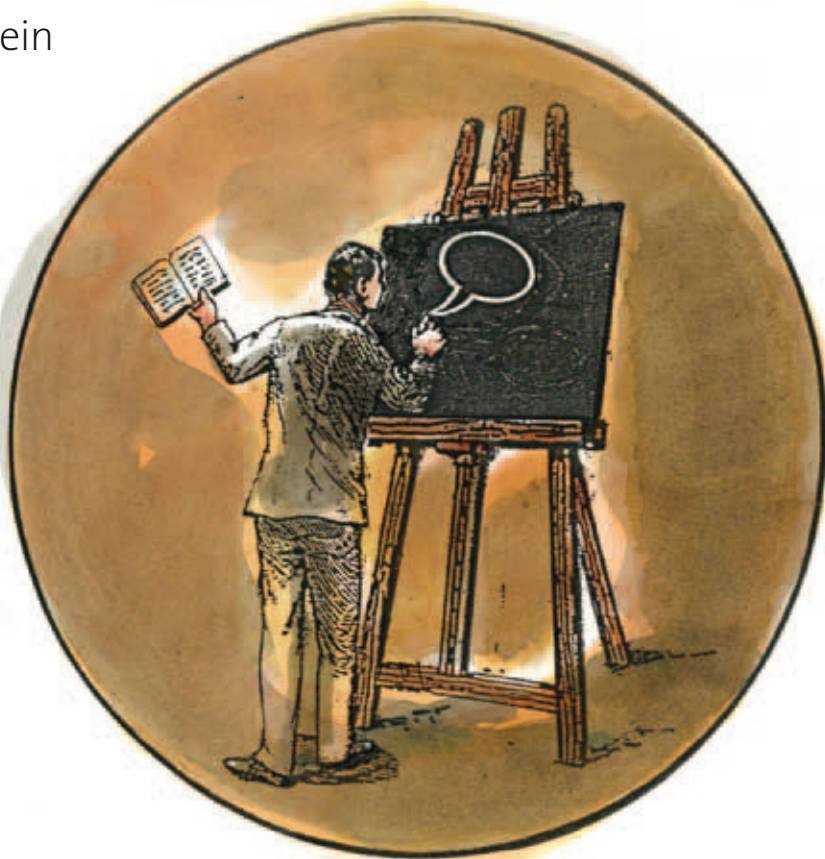

Waarom wij niet netjes hebben leren spreken

75 jaar na de commissie-Bolkestein

Dit jaar is het 75 jaar geleden dat de ‘commissie-Bolkestein’ met aanbevelingen kwam om Nederlandse leerlingen ook een ‘beschaafde uitspraak’ van het Nederlands bij te brengen. Waarom is er nooit zo’n officiële uitspraakregeling gekomen? En moeten we daarom treuren?

MARC VAN OOSTENDORP

Illustratie: Frank Dam

Afgezien van de schrijver die zich opsluit in zijn boshut om in volstrekte eenzaamheid het ene meesterwerk na het andere op zijn laptop te tikken, spreekt ieder mens veel meer woorden uit dan hij opschrijft. Toch hebben we in Nederland wel een Spellingwet, maar geen Uitspraakwet. Er bestaat naast het Groene Boekje geen Groene mp3 – geen geluidsopname waarin voor allerlei woorden wordt voorgedaan hoe ze in correct Nederlands zouden moeten worden uitgesproken. Op Nederlandse scholen worden wel dictees gegeven, maar worden er nauwelijks punten gegeven voor uitspraak.

In mei 1939, deze maand precies 75 jaar geleden, werd de laatste serieuze poging ondernomen om iets officieel te regelen. De ‘Commissie ter bevordering van een meer verzorgd mondeling taalgebruik’ kwam in die maand met een rapport waarin werd gepleit voor maatregelen om in het onderwijs meer aandacht aan uitspraak te besteden. Van de plannen van die commissie kwam uiteindelijk niet veel terecht. Anders dan bijvoorbeeld in Vlaanderen is er in Nederland nooit veel aandacht aan uitspraak besteed in het onderwijs. Waarom niet?

Onderwijs

Aan de commissie uit 1939 heeft het niet gelegen. Ze werd voorgezeten door Gerrit Bolkestein, een

voormalig onderwijsinspecteur die later dat jaar tot minister van Onderwijs zou worden benoemd. (Hij was de grootvader van de latere VVD-leider Frits Bolkestein.) Ook de beroemde Leidse hoogleraar Nederlands G.G. Kloeke speelde een actieve en belangrijke rol in de commissie. Zowel de politiek als de wetenschap stond dus achter het voorstel. Bovendien was de commissie ingesteld door de lerarenorganisatie Levende Talen.

De commissie-Bolkestein, zoals deze al snel genoemd werd, maakte onderscheid tussen drie soorten taalgebruik: ten eerste “de taal in de familiere omgang”, dan “de taal bij het min of meer verzorgd spreken (in kantoor, bureau, school, winkel, enz.)” en tot slot “de taal bij weloverwogen voordracht (kansel, kathedraal, schouwburg, rechtszaal, studio)”. De nadruk moest in het onderwijs liggen op het middelste gebied. Aan het eerste hoefde geen aandacht te worden besteed: het onderwijs kon toch geen invloed uitoefenen op hoe mensen in huiselijke kring met elkaar spraken. Het derde gebied was wel belangrijk, maar voor veel leraren misschien te hoog gegrepen: “menig voortreffelijk docent zal onomwonden willen toegeven, dat hij geen declamator is.” Er konden, dacht de commissie, misschien speciale ‘reizende’ leraren komen die leerlingen overal zouden leren gedichten voor te dragen.